

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes ieteikumam, ar ko izveido Eiropas Garantiju bērniem”

(COM(2021) 137 final),

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “ES stratēģija par bērna tiesībām””

(COM(2021) 142 final)

(2021/C 374/10)

Ziņotāja: **Kinga JOÓ**

Līdzziņotāja: **Maria del Carmen BARRERA CHAMORRO**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 31.5.2021.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Biroja lēmums	23.3.2021.
Atbildīgā specializētā nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	21.6.2021.
Pieņemts plenārsesijā	7.7.2021.
Plenārsesija Nr.	562
Balsojuma rezultāts	
(par/pret/atturas)	231/0/2

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Tas, ka nepieņemami daudz bērnu – viens no četriem – Eiropas Savienībā ir pakļauti nabadzības un sociālās atstumtības riskam, liek īstenot koordinētu, uz spēcīgu politiku un tiesiskajiem regulējumiem balstītu Eiropas pieeju, lai mainītu šo tendenci un apturētu nelabvēlīgas situācijas turpināšanos no paaudzes paaudzē. Ir nepieciešams vērienīgs mērķrādītājs, lai līdz 2030. gadam no nabadzības izklūtu visi bērni, nevis tikai pieci miljoni bērnu.

1.2. Ir būtiski svarīgi bērnu tiesības integrēt politikas veidošanā. Gandrīz ikviena politikas joma skar bērnus, tāpēc ir vajadzīga visu sabiedrību aptveroša pieeja, lai nodrošinātu, ka dažādajām politikas nostādnēm (saistībā ar ģimeni, izglītību, ekonomiku, digitālo pasauli, vidi, mājokļiem) ir iespējas veicinoša un ilgstoša labvēlīga ietekme uz bērnu veselību un labjutību. ES, valstu, reģionālā un vietējā līmenī steidzami ir jāpieņem integrēta pieeja un horizontāli pasākumi, lai aptvertu visas svarīgās jomas, kas var ietekmēt bērnu dzīvi gan tagad, gan nākotnē.

1.3. EESK iesaka valstu rīcības plānos attiecībā uz Garantiju bērniem iekļaut divu un vairāku paaudžu pasākumu kopumu, lai veidotu atbalsta mehānismus gan bērniem, gan viņu vecākiem, jo bērna neaizsargātību nevar mazināt, nemazinot visas ģimenes neaizsargātību. Vecāki un aprūpētāji ir jāatbalsta ar dažādām darbībām: pietiekamiem ienākumiem, darba un privātās dzīves līdzsvaru, pienācīga maternitātes pabalsta plašāku izvērsanu, paternitātes un vecāku atvaļinājumu, elastīgu darba režīmu un ģimenēm labvēlīgām darba vietām.

1.4. Cilvēktiesības un bērnu tiesības ir saistošas visām dalībvalstīm, kā noteikts LES 2. pantā. Ir vajadzīgs spēcīgāks Eiropas mēroga politikas satvars bērnu tiesību jomā, un daudzas ieinteresētās personas tādu ir aicinājušas ieviest. Ar organizētu pilsonisko sabiedrību, it īpaši sociālajiem dienestiem, bērnu organizācijām, ģimenes organizācijām un formālās un neformālās izglītības sniedzējiem, ir jāapspriežas un tie ir pienācīgi jāiesaista valsts rīcības plānu izstrādē un to uzraudzības mehānismos. Veicot mērķtiecīgas darbības, var vislabāk atbalstīt šo abu ES satvaru efektīvu īstenošanu, lai izskaustu nabadzību un veicinātu bērnu veselību un labklājību.

1.5. Tikai 11 valstīs ir iezīmēts īpašs ESF+ finansējums, lai palīdzētu bērniem izkļūt no nabadzības, savukārt vairākas citas dalībvalstis bija ļoti tuvu ES vidējiem rādītājiem to datus par nabadzības riskiem starp bērniem. EESK ieteic, ka visas dalībvalstis varētu piešķirt ESF+ finansējumu pasākumiem, kuru mērķis ir palīdzēt bērniem izkļūt no nabadzības, par minimumu nosakot 5 %. Ir arī jāuzlabo sadalītu kvalitatīvu datu vākšana, jo tas palīdzētu uzraudzīt un novērtēt progresu bērnu nabadzības un sociālās atstumtības novēršanā.

1.6. EESK ieteic dalībvalstīs nodrošināt brīvu piekļuvi agrīnajai pirmsskolas izglītībai un aprūpei, izglītībai un mācībām, kā arī veselības aprūpei vai nodrošināt šos pakalpojumus bez maksas. Tās var arī nodrošināt, ka, izmantojot atbilstošus naudas pabalstus, bērni saņem šos pamatpakalpojumus, neradot papildu finansiālu slogu ģimenēm.

1.7. Izstrādājot valsts plānus saskaņā ar Garantiju bērniem, EESK iesaka dalībvalstīm vajadzības gadījumā precizēt vecuma mērķgrupu, vienlaikus norādot, ka bērnu tiesības attiecas uz visām personām, kas jaunākas par 18 gadiem. Tas ir īpaši svarīgi, lai nodrošinātu satvaru, piemēram, Garantijas bērniem un Garantijas jauniešiem, papildināmību un tādējādi pēc iespējas labāk aizstāvētu attiecīgo grupu intereses.

1.8. EESK mudina Komisiju stratēģiju par bērna tiesībām saskaņot horizontālā koordinācijas līmenī ar citām nesēn apstiprinātām Eiropas stratēģijām, piemēram, stratēģijām dzimumu līdztiesības, LGBTIK līdztiesības, romu un invaliditātes tiesību jomā.

2. Ievads

2.1. Bērnu tiesības ir cilvēktiesības visiem, kuri ir jaunāki par 18 gadiem. Bērnu tiesību aizsardzība ir ES mērķis, kā noteikts LES 3. panta 3. punktā un ES Pamattiesību hartas 24. pantā. Eiropas Padome atbalsta un aizsargā bērnu cilvēktiesības, pamatojoties uz Eiropas Cilvēktiesību konvenciju, ES stratēģiju par bērna tiesībām (2016–2021) un citiem attiecīgiem tiesiskajiem standartiem. Saskaņā ar ANO Konvenciju par bērna tiesībām ikvienai personai, kas jaunāka par 18 gadiem, visā pasaulē ir vienādas civilās, politiskās, ekonomiskās, sociālās un kultūras tiesības neatkarīgi no etniskās izcelsmes, dzimuma, reliģijas, valodas, spējām, migrācijas statusa, seksuālās orientācijas vai jebkāda cita statusa. Šajā saistībā ir piemērojama arī ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām (UNCPRD) un ANO ilgtspējīgas attīstības mērķi (IAM).

2.2. 2007. gada 4. jūnijā tika uzsākts ikgadējs forums par bērna tiesībām. Šī platforma ļauj ES iestādēm un citām ieinteresētajām personām veikt dialogu un katru gadu pārrauga ES rīcību bērnu tiesību jomā. EESK 2010. gadā pieņēma atzinumu par tematu “Bērnu nabadzība un bērnu labklājība”⁽¹⁾, savukārt 2011. gadā tā pieņēma atzinumu “ES plāns par bērnu tiesībām”⁽²⁾, aicinot dalībvalstis visos iespējamajos veidos atbalstīt bērnus.

2.3. Komisija 2013. gada 20. februārī pieņēma ieteikumus, lai stiprinātu bērnu tiesības, samazinātu bērnu nabadzību un uzlabotu bērnu labjutību⁽³⁾. Eiropas Parlaments 2015. gada 24. novembrī aicināja Komisiju un ES dalībvalstis ieviest Garantiju bērniem un programmas, kas piedāvā atbalstu un iespējas vecākiem izrauties no sociālās atstumtības un pievienoties darba tirgum⁽⁴⁾. Parlaments, Padome un Komisija 2017. gada 13. decembrī izsludināja Eiropas sociālo tiesību pīlāru (ESTP), kurā uzmanība vērsta arī uz bērnu aprūpi un atbalstu bērniem⁽⁵⁾ (11. princips). ESTP arī ir atbalstītas tiesības uz aizsardzību no nabadzības un tiesības uz konkrētiem pasākumiem, lai veicinātu vienlīdzīgas iespējas. Turpmākā darba ietvaros Komisija 2020. gada jūlijā pasūtīja priekšizpēti⁽⁶⁾ un 2020. gada augustā uzsāka sabiedrisku apspriešanu par Garantiju bērniem un par ES stratēģijas par bērna tiesībām īstenošanu.

⁽¹⁾ OV C 44, 11.2.2011., 34. lpp.

⁽²⁾ OV C 43, 15.2.2012., 34. lpp.

⁽³⁾ OV L 59, 2.3.2013., 5. lpp.

⁽⁴⁾ EP rezolūcija (2015) par nevienlīdzības samazināšanu, īpašu uzmanību pievēršot bērnu nabadzības problēmai (OV C 366, 27.10.2017., 19. lpp.), 46. punkts.

⁽⁵⁾ Iestāžu kopīgā proklamācija par Eiropas sociālo tiesību pīlāru.

⁽⁶⁾ Priekšizpēte par garantijām bērniem, galīgais ziņojums.

2.4. Komisija 2021. gada 24. martā ar Eiropas Parlamenta atbalstu ⁽⁷⁾ pieņēma pirmo visaptverošo ES stratēģiju par bērna tiesībām 2021.–2024. gadam, kā arī priekšlikumu Padomes ieteikumam, ar ko izveido Eiropas Garantiju bērniem.

3. Vispārīgas piezīmes par ES stratēģiju par bērna tiesībām un Komisijas priekšlikumu par Eiropas Garantiju bērniem

3.1. ES stratēģija par bērna tiesībām ir uz tiesībām balstīts politikas satvars, kurā bērna tiesības ir integrētas kā transversāls jautājums visās ES politikas jomās un tiesību aktos. Priekšlikums Padomes ieteikumam par ES Garantiju bērniem ir juridiski saistošs, un tam ir skaidrs īstenošanas darbību, mērķrādītāju un pasākumu kopums, kas ES ir cieši jāuzrauga. EESK atzinīgi vērtē abus priekšlikumus un uzskata, ko to īstenošana atbalstīs Eiropas un valstu līmeņa centienus veicināt bērnu labjutību un samazināt bērnu nabadzību.

3.2. Bērni ir visneaizsargātākā sabiedrības daļa un paši nevar mazināt nabadzības un sociālās atstumtības risku. Visu veidu vardarbība pret bērniem ir plaši izplatīta. Kā ziņo policija un citi vispārēji dienesti, piemēram, palīdzības tālruņi bērniem daudzās dalībvalstīs, kas saskaras ar augošu skaitu gadījumu, Covid-19 pandēmijas rezultātā ir pastiprinājušies noteikti vardarbības veidi ⁽⁸⁾. Saskaņā ar Eurostat 2019. gada datiem 18 miljoni jeb 22,2 % bērnu ES bija pakļauti nabadzības un sociālās atstumtības riskam, un pandēmijas sociālekonomisko seku dēļ šis skaits, visticamāk, pieaugs ⁽⁹⁾. Viens no četriem bērniem ES aug ģimenē, kura ir nestabilā situācijā un kurai ir vajadzīgs atbalsts, lai pārvarētu nabadzības turpināšanos no paaudzes paaudzē.

3.3. **Bērni izteicās par tiesībām un nākotni, kādu viņi vēlas** aptaujā “Mūsu Eiropa. Mūsu tiesības. Mūsu nākotne” ⁽¹⁰⁾, kas palīdzēja veidot gan ES stratēģiju par bērna tiesībām, gan Garantiju bērniem. Piecas bērnu tiesību organizācijas pavisam apkopoja vairāk nekā 10 000 bērnu viedokļus. Konstatējumi apliecināja, ka bērnu skatījumam jāpalīdz veidot ES ekonomisko, sociālo, juridisko un politisko regulējumu un prioritātes.

3.4. **ES stratēģijā par bērna tiesībām izmantota holistiska pieeja**, un tās visaptverošais mērķis ir veidot labāku dzīvi bērniem ES un visā pasaulē sešās nozīmīgās jomās: i) bērnu līdzdalība ES politiskajā un demokrātiskajā dzīvē; ii) sociāli ekonomiskā iekļautība, izglītība un veselība; iii) visu veidu vardarbības un diskriminācijas novēršana un aizsardzība pret to; iv) bērniem draudzīga justīcija; v) bērni digitālajā laikmetā un vi) bērna tiesību globālā dimensija. **Priekšlikumā Padomes ieteikumam, ar ko izveido Eiropas Garantiju bērniem**, uzmanība ir vērsta uz sociālekonomisko iekļaušanu un bērnu, kuriem ir vajadzīga palīdzība, piekļuvi pamatpakalpojumu kopumam: agrīnajai pirmsskolas izglītībai un aprūpei, izglītībai un skolas nodarbībām, veselības aprūpei, veselīgam uzturam un pienācīgiem mājokļiem. Tā sekmē ES stratēģiju par bērna tiesībām ar uzsvāru uz bērniem, kuri dzīvo Eiropas Savienībā.

3.5. Stratēģijā aicināts nodrošināt iekļaujošāku un sistēmiskāku bērnu līdzdalību vietējā, valsts un ES līmenī. Tas tiks darīts, izmantojot **jaunu ES Bērnu līdzdalības platformu**, kuru plānots izveidot sadarbībā ar Eiropas Parlamentu un bērnu tiesību organizācijām, lai nodrošinātu bērnu labāku iesaisti lēmumu pieņemšanā.

3.6. Stratēģijā aicināts nodrošināt, ka **bērni nesaskaras ar vardarbību un ekspluatēšanu**. Bērni var būt vardarbībā cietušie, tās liecinieki vai veicēji. Saskaņā ar SDO ziņojumiem daudzi bērni tiek ekspluatēti darba tirgū un izmantoti piespiedu darbam, tostarp seksuālā ekspluatēšanā un prostitūcijā. Stratēģijā arī aicināts nodrošināt **bērniem draudzīgu**

⁽⁷⁾ EP rezolūcija (2021) par bērna tiesībām ES Bērna tiesību stratēģijas kontekstā.

⁽⁸⁾ PVO Eiropas reģionālais birojs, *The rise and rise of interpersonal violence – an unintended impact of the COVID-19 response on families* (2020).

⁽⁹⁾ ANO Bērnu fonds, *Supporting Families and Children Beyond COVID-19 – Social protection in high-income countries* (2021).

⁽¹⁰⁾ ANO Bērnu fonds, *Children speak up about the rights and the future they want* (2021).

justīciju un norādīts, ka tiesvedība ir jāpielāgo viņu vecumam un vajadzībām, galveno uzmanību pievēršot bērna interešu aizstāvēbai. Jānodrošina justīcijas pieejamība bērniem, lai panāktu bērnu tiesību pilnīgu atzīšanu un īstenošanu, vienlaikus saglabājot tiesvedības efektivitāti, tostarp nodrošinot tiesu amatpersonu specializētu apmācību.

3.7. Ģimenes vide ir būtiski svarīga, lai bērni gūtu panākumus. Savā **dzimumu līdztiesības stratēģijā 2020.–2025. gadam** Komisija norāda, ka vienlīdzīgs bērna aprūpes pienākumu sadalījums starp vecākiem ir ļoti svarīgs bērnu sociālajai iekļaušanai. Covid-19 pandēmija ir radījusi nesamērīgas sociālekonomiskās sekas sievietēm, un vecākiem vairāk nekā jebkad iepriekš ir kopīgi jāstrādā bērna interesēs. Gan Garantijas bērniem, gan ES stratēģijas par bērna tiesībām īstenošanai jābūt saistītai ar ESTP galvenajām iniciatīvām, piemēram, Darba un privātās dzīves līdzsvara direktīvas transponēšanu.

3.8. ES ir daudz dažādu ģimenes modeļu, tostarp varavīksnes ģimenes, kurās ir viena vai vairākas LGBTIK personas. Saskaņā ar Komisijas **LGBTIK līdztiesības stratēģiju 2020.–2025. gadam** bērni varavīksnes ģimenēs ir jāaizsargā, jo īpaši transnacionālās situācijās, kurās starp dalībvalstīm atšķirīgu ģimenes tiesību dēļ ģimenes saites var vairs netikt atzītas pēc ES iekšējo robežu šķērsošanas. Saskaņā ar **Personu ar invaliditāti tiesību stratēģiju 2021.–2030. gadam** bērniem ar invaliditāti ir jābūt tādām pašām tiesībām tikt iekļautiem kopienā un tādām pašām izvēles iespējām kā citiem. Kā paredzēts **ES romu līdztiesības, iekļaušanas un līdzdalības stratēģiskajā satvarā 2020.–2030. gadam**, ir jāpievēršas romu bērnu sociālajam progresam. Ar seksuālo orientāciju, dzimtisko identitāti/pašizpausmi un dzimuma iezīmēm, invaliditāti vai etnisko izcelsmi saistītas diskriminācijas novēršana ir jāveicina no agrīna vecuma.

3.9. **Garantijas** priekšlikumā ir sniegti norādījumi un resursi dalībvalstīm, lai atbalstītu bērnus, kuriem tas ir nepieciešams, ņemot vērā **spēcīgo saikni starp bērnu sociālo atstumtību un piekļuves trūkumu svarīgākajiem pakalpojumiem**. Starp neaizsargātiem bērniem ir: i) bērni bezpajumtnieki vai bērni, kuriem ir ļoti slikti sadzīves apstākļi; ii) bērni ar invaliditāti; iii) migrantu izcelsmes bērni; iv) bērni ar rasu vai etnisko piederību minoritātei (jo īpaši romi); v) bērni, kuri ir alternatīvā (jo īpaši institucionālā) aprūpē; un vi) bērni, kas dzīvo nestabilos ģimenes apstākļos.

3.10. **Garantija** ir stratēģisks satvars, kas sniedz norādījumus 27 dalībvalstu darbībām, izmantojot **valstu rīcības plānus, kas vērsti uz Garantijas īstenošanu un īpaši paredzēti mājāsaimniecībām, kurās ir bērni, kas pakļauti nabadzības vai sociālās atstumtības riskam**. Ieteikums ir jāpieņem ES Padomē, pēc tam visām dalībvalstīm būs seši mēneši laika, lai sagatavotu valstu rīcības plānus Garantijai bērniem. Garantijas priekšlikumā uzsvērts, ka, lai gan piekļuves nodrošināšana pakalpojumiem ir svarīga daļa bērnu sociālās atstumtības mazināšanā, **tā ir jānosaka, izmantojot plašāku pieeju un veicinošu sociālās un ģimenes politikas satvaru**.

3.11. **Stratēģijā pausti ieteikumi rīcībai ES un valstu līmenī** dažādās politikas jomās un finansēšanas programmās, kas ietekmē bērnu veselību un labjutību, piemēram, tādās kā ES fondi, migrācija, veselības aprūpe, mājokļi, izglītība, ekonomika, vide un digitālā pārveide.

3.12. Komisija ikgadējā Eiropas forumā par bērna tiesībām ziņos par progresu stratēģijas īstenošanā ES un valstu līmenī. Stratēģijas novērtēšana tiks veikta 2024. gada beigās, piedaloties bērniem. Komisija **pārtraudzīs Garantijas progresu, izmantojot dažādus instrumentus, tostarp Eiropas pusgadu**.

3.13. Valstu rīcības plānos būtu jāiekļauj **pārredzami dati par ES un valstu fondu izmantošanu**, kā arī pasākumu grafiks. Dalībvalstis var izmantot ES fondus savu darbību atbalstīšanai, jo īpaši ESF+ un Next Generation EU. ESF+ ir konkrēts mērķis šajā jomā un iezīmēti līdzekļi bērnu nabadzības novēršanai. Saskaņā ar jauno regulējumu **ES dalībvalstīm, kurās bērnu nabadzības vidējais līmenis ir augstāks par ES 2017.–2019. gada vidējo līmeni (23,4 %), vismaz 5 % no saviem ESF+ finanšu resursiem būs jāpiešķir bērnu nabadzības novēršanai**.

4. Īpašas piezīmes par ES stratēģiju par bērnu tiesībām

4.1. **ES stratēģija par bērna tiesībām ir ļoti nepieciešams ES regulējums, lai aizsargātu bērnu tiesības un veicinātu viņu iespējas.** Pieaugušie var balsot un izmantot tiesisko aizsardzību un oficiālas sūdzību procedūras, ja tiek pārkāptas viņu tiesības, taču bērniem šādi mehānismi bieži nav pieejami. Tādējādi bērniem nav nekādas ietekmes politikas veidošanas procesā, un bez pastāvīgiem un sistemātiskiem centieniem aizsargāt un atbalstīt viņu intereses tās valdībai var palikt nepamanītas.

4.2. Lai mērķtiecīga bērnu līdzdalība būtu pēc iespējas efektīvāka, ir vajadzīgas plašas izmaiņas politiskajās un institucionālajās struktūrās, kā arī attieksmē, vērtībās un kultūras praksēs, lai bērni tiktu atzīti kā pilsoņi un ieinteresētās personas. Lai atbalstītu bērnu līdzdalību un lai viņu viedoklis un prasības tiktu uzklauti, ir jāuzlabo gan bērnu, gan pieaugušo spējas, tostarp izmantojot neformālas darbības, ko veic pilsoniskās sabiedrības dalībnieki skolās un ārpus tām. **Konference par Eiropas nākotni ir izcila iespēja, lai īstenotu bērnu līdzdalību praksē, un EESK arī pētīs veidus, kā pakāpeniski palielināt bērnu līdzdalību.**

4.3. **Bērns ir indivīds, kā arī ģimenes un kopienas loceklis,** kuram ir viņa vecumam un attīstības posmam atbilstošas tiesības un tiesības uz dzīves kvalitāti. Vecākiem un aprūpētājiem ir būtiska loma bērna kognitīvajā, fiziskajā un emocionālajā attīstībā. Silts un atbalstošs (vec)vecāku un bērna attiecības ir būtiski svarīgs elements bērnu labjutībā un izturēšanās. Arī attiecības starp brāļiem/māsām ir svarīgas bērnu attīstībā. Šādas attiecības kļūst vēl jo svarīgākas bērniem, kuri atrodas alternatīvā aprūpē, tāpēc brāļiem/māsām būtu jāvar palikt kopā, izņemot gadījumus, kad tas ir pretrunā viņu interesēm. Politikā prioritāte ir jānosaka ieguldījumiem bērnos un viņu ģimenēs un jānodrošina, ka tiek sniegta augsti kvalitatīvs atbalsts, izmantojot sistēmisku vairāku paaudžu pieeju, lai atbalstītu ģimenes bērnu audzināšanā, izmantojot labas vecāku prasmes.

4.4. Stratēģijā ierosinātā iniciatīva, kas atbalsta integrētu bērna aizsardzības sistēmu izstrādi un nostiprināšanu, būtu jāpapildina ar pasākumiem, lai novērstu jebkāda veida vardarbību pret bērniem. Bērībā pieredzēta vai novērota vardarbība var ilgstoši ietekmēt bērnu fizisko, emocionālo un psiholoģisko attīstību. Lai **novērstu un mazinātu vardarbību pret bērniem**, ir vajadzīgs plāns, kas iesaistītu visus pārvaldības līmeņus – no ES līdz pašvaldībām –, un ir jānovērš pakļautība jebkādiem vardarbības veidiem, vardarbīgai rīcībai un atstāšanai novārtā, tostarp fiziskai un psiholoģiskai vardarbībai, seksuālai vardarbībai, vardarbībai tiešsaistē, kā arī vardarbībai ģimenē, iestādēs un skolā. Būtu jārisina vairāku ievainojamības faktoru pārklāšanās problēma, piemēram, lielāki riski, ar kuriem saskaras meitenes, bērni (jo īpaši meitenes) ar invaliditāti un bērni, kuri dzīvo neaizsargātā situācijā vai māsaimniecībās, kurās pastāv vardarbības risks. Ja vardarbības veicēji ir nepilngadīgie, ir vajadzīgas gan bērniem draudzīgas tiesvedības procedūras, gan arī bērniem draudzīga institucionālā vide, lai veicinātu viņu pilnīgu sociālo reintegrāciju. Ārkārtas palīdzības līnijām un citiem šādiem pakalpojumiem, ko bērnu un ģimeņu atbalstam nodrošina NVO, būtu jāsaņem strukturāls finansējums, lai nodrošinātu ilgtspēju un efektivitāti.

4.5. Bērnu tiesībām ir jāpievēršas arī galvenajās ietekmes jomās, kas ietekmē bērnu un viņu ģimeņu labjutību. Lēmumu pieņēmējiem būtu sistemātiski jāintegrē **bērnu tiesības**, lai izvērtētu to iniciatīvu ietekmi, kas var ietekmēt bērnus un viņu tiesības. Šajā ziņā, ja attiecībās ar trešām valstīm tiek skartas bērna tiesības, ir svarīgi vajadzības gadījumā ātri un efektīvi rīkoties. Tā ir visaptveroša stratēģijā izmantotā pieeja, kurai jābūt īstenošanas un novērtēšanas procesa centrā. Turklāt stratēģijas īstenošanā būtu jāpalīdz dalībvalstīm, izmantojot labāko praksi kopumu, kas jau pastāv citās valstīs un ir sniegušas labus rezultātus.

4.6. Bērni ir vismazāk atbildīgi par klimata pārmaiņām, taču visvairāk cietīs no to sekām. Stratēģijā ir minēta vides un klimata krīzes ietekme uz bērniem, taču tai būtu jāiet tālāk, **nodrošinot, ka vides politikas un tiesību aktu pamatā ir bērnu fiziskā un garīgā veselība, lai samazinātu bērnu pakļautību ar vidi saistītiem apdraudējumiem.** Bērni ir jutīgāki un neaizsargātāki pret vides riskiem nekā pieaugušie.

4.7. Nākamā paaudze, visticamāk, pieredzēs tiešsaistes un bezsaistes dzīves pilnīgu saplūšanu. Stratēģijā izmantotā pieeja ir **bērnu tiesību integrēšana digitālajā pasaulē, lai padarītu to atbilstošu nākotnes prasībām.** Pašlaik arvien vairāk un vairāk bērnu izmanto digitālās ierīces arvien agrīnākā vecumā. Ir vajadzīga piekļūstama digitālā vide, kas pēc noklusējuma ir

piemērota visiem bērniem, izmantojot spēcīgu regulējumu drošākam internetam, ko atbalsta digitālā pilsoniskuma izglītība. Bērniem ir tiesības piekļūt tiešsaistes informācijai, izmantojot dažādus avotus, un nesaskarties ar algoritmiem, kas darbojas pēc pašmācīšanās principa, vai reklāmas uzņēmējdarbības modeļiem, kas piedāvā nekvalitatīvu informāciju.

4.8. Bērni jau agrīnā vecumā var ciest no iebiedēšanas tiešsaistē, kas var izraisīt nopietnus vai pat fatālus garīgās veselības traucējumus. Bērni cieš arī no seksuālās izmantošanas tiešsaistē, kas pārvietošanās ierobežojumu periodā ir izplatīta vēl biežāk nekā jebkad iepriekš, ievērojami palielinoties tiešsaistē izplatīto bērnu seksuālās izmantošanas materiālu daudzumam ⁽¹¹⁾. **Jebkādu vardarbības veidu novēršana un apkarošana tiešsaistē ir būtiski svarīga bērnu drošībai tiešsaistē.**

4.9. Bērnu, jo īpaši jaunāko bērnu tiesības, ir jāievēro visiem plašsaziņas līdzekļiem un reklāmdevējiem, un bērni ir **jāaizsargā kā patērētāji**. Tas ir īpaši nozīmīgi saistībā ar veselīgu uzturu, kas ir pieņemams cenas ziņā un iegūts no vides ziņā ilgtspējīgiem avotiem. Stratēģijā ierosināts izstrādāt paraugpraksi un brīvprātīgu rīcības kodeksu, lai samazinātu daudz cukura, tauku un sāli saturošu produktu reklamēšanu bērniem. Ir vajadzīga saskanīga politikas veidošana, stingrāki normatīvās kontroles mehānismi attiecībā uz produktu informāciju un informāciju par pārtikas nekaitīgumu un tirdzniecību, lai ierobežotu neveselīgu ēdienu un dzērienu reklamēšanu.

5. Īpašas piezīmes par Eiropas Garantiju bērniem

5.1. **Bērnu nabadzība, nenodrošinātība, diskriminācija un atstumtība ir daži no lielākajiem šķēršļiem bērnu tiesību īstenošanai**, tāpēc EESK atzinīgi vērtē koncentrēšanos uz šīm jomām Eiropas Garantijā bērniem saistībā ar ESTP nabadzības samazināšanas mērķrādītāju 2030. gadam – panākt, lai līdz 2030. gadam vismaz 5 miljoni bērnu izklūtu no nabadzības. Tas ir ievērojams solis uz priekšu, taču EESK mudina katru dalībvalsti savos Garantijas bērniem rīcības plānos sniegt kvalitatīvus un kvantitatīvus mērķrādītājus, kas pārsniedz Eiropas Komisijas mērķrādītāju, ņemot vērā Covid-19 ietekmi. Šādiem rīcības plāniem būtu jābūt saistītiem ar esošiem tiesiskajiem un politiskajiem dokumentiem, kas pieņemti saistībā ar Konvencijas par bērna tiesībām pārraudzību.

5.2. Priekšizpētē par Garantiju bērniem skatītas priekšrocības, ko sniedz **divējāda pieeja**, saskaņā ar kuru visiem bērniem, tostarp tiem, kuriem tas visvairāk ir nepieciešams, būtu jābūt piekļuvei pakalpojumiem ⁽¹²⁾. Ja nepieciešams, bērniem, kuri saskaras ar vislielākajiem šķēršļiem piekļuvē, būtu jāsaņem papildu un mērķorientēts atbalsts, lai nodrošinātu, ka viņiem ir piekļuve, izmantojot automatiskus mehānismus, kas nepieļauj nekāda veida stigmatas. Tas būtu jāpiemēro visās Garantijā bērniem uzsvērtajās pakalpojumu jomās, izmantojot visaptverošu un intersekcionālu pieeju, lai nodrošinātu, ka visiem bērniem ir vienādas iespējas dzīves sākumā neatkarīgi no ģimenes apstākļiem, izcelsmes vai individuālām vajadzībām, un pilnībā jāsaskaņo ar pāreju uz kvalitatīviem ģimenē un kopienā balstītiem aprūpes pakalpojumiem.

5.3. **Savā 2020. gada kopīgajā paziņojumā par bērnu aprūpi Eiropas Savienībā sociālie partneri uzsvēra, ka ikvienam bērnam ir tiesības uz piekļuvi kvalitatīvai un iekļaujošai agrīnajai pirmsskolas izglītībai un aprūpei, lai labi sāktu dzīvi, ņemot vērā Barselonas mērķus un to gaidāmo pārskatīšanu.** Taču tas nav obligāti – vecākiem būtu jāvar brīvi lemt par to, ko viņi uzskata par labāko sava bērna interesēs pirms obligātās izglītības vecuma. Taču ir jābūt nepārtrauktībai starp ģimeņu sniegto aprūpi bērna dzīves pirmajos mēnešos/gados un profesionālu agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi, kas ir pielāgota individuālām vajadzībām, bērniem nonākot izglītības sistēmā un vecākiem atgriežoties darba tirgū vai mācībās.

5.4. Attiecībā uz lielākiem bērniem (jo īpaši 15–18 gadu vecuma grupā) ir jānodrošina saskanība starp Garantiju bērniem un Garantiju jauniešiem, atzīstot iespējamu pārklāšanos, nodrošinot skaidrus budžeta piešķirumus un valstu plānos izstrādājot vecumam piemērotus un īpašus pasākumus bērnu un viņu vecāku atbalstam, lai nodrošinātu vienmērīgu pāreju no izglītības uz nodarbinātību. Tas ietver **bērnu informēšanu par darba pasauli, neveicinot stereotipus**, lai viņus sagatavotu nodarbinātības apstākļiem, un bērnu, jo īpaši meiteņu, līdzdalības sekmēšanu zinātnes, tehnoloģijas, inženierzinātņu un matemātikas (STEM) priekšmetos, vienlaikus mudinot zēnus izvēlēties aprūpes un skolotāju profesijas.

⁽¹¹⁾ OV C 10, 11.1.2021., 63. lpp.

⁽¹²⁾ Priekšizpēte par garantijām bērniem, galīgais ziņojums.

5.5. Nevienlīdzība **piekļuvē veselības aprūpei** ir morāli un sociāli netaisnīga. Tā ir pretrunā pacientu pamattiesībām uz labāko iespējamo veselību, tostarp garīgo veselību, turklāt tai ir ne tikai cilvēciskās izmaksas, jo tā ir dārga arī publisko izdevumu ekonomiskās ilgtspējas aspektā. Papildus veselības riskiem kā viena no Covid-19 pandēmijas sekām ir konstatēta arī **bērnu emocionālās un garīgās labjutības samazināšanās**, daudziem bērniem ciešot no satraukuma informācijas trūkuma un pašreizējās situācijas nenoteiktības dēļ vai jūtoties vientuļiem un apsverot pašnāvības iespēju. Šādās situācijās ļoti svarīga ir ātra augstas kvalitātes medicīniskā palīdzība un atbalsts garīgās veselības jomā.

5.6. Vidēji 5,4 % skolas vecuma bērnu (6–16 gadi) Eiropā dzīvo māsaimniecībās, kas nevar atļauties datoru vai interneta pieslēgumu. Bērnu un ģimenes nabadzības mazināšana saskaņā ar Garantiju bērniem arī nozīmē **digitālās nenodrošinātības mazināšanu**. EU-SILC smagas materiālās nenodrošinātības rādītājā ⁽¹³⁾ būtu jāiekļauj vismaz viens digitālās nenodrošinātības faktors. Katrs ceturtais Eiropas iedzīvotājs nespēj pienācīgi apgaismot, apsildīt vai dzesēt savu mājokli, un šis faktors ir saistīts ar 100 000 cilvēku nāvi katru gadu. 2020. gada rudenī publicētais Eiropas Sociālās politikas tīkla ziņojums liecina, ka ievērojamā skaitā dalībvalstu enerģētiskā nabadzība skar ne tikai māsaimniecības ar zemiem ienākumiem, bet arī lielu daļu māsaimniecību ar vidējiem ienākumiem. Bērnu dzīves kvalitāti un dzīves izvēli, kā arī viņu veselības stāvokli ietekmē piekļuve enerģijai. Lai kopā nodrošinātu sociālo un vides taisnīgumu, bērnu enerģētiskā nabadzība būtu jānovērš, izmantojot Garantiju bērniem saistībā ar darbībām, ko īsteno saskaņā ar ESTP 20. principu.

5.7. Pēc Padomes ieteikuma ātrās pieņemšanas valstu rīcības plāniem, kas saistīti ar Garantiju bērniem, būtu jābūt saskaņā ar **trīsvirzienu pieeju Komisijas Ieteikumā 2013/112/ES ⁽¹⁴⁾ par ieguldījumu bērnos** (piekļuve pietiekamiem resursiem, piekļuve kvalitatīviem pakalpojumiem par pieņemamu cenu un bērnu tiesības piedalīties), un tie būtu jāizstrādā, apspriežoties ar bērniem, viņu ģimenēm un pilsoniskās sabiedrības organizācijām, stiprinot valsts, reģionālu un vietēju pilsonisko dialogu. Starp ieinteresētajām personām, kas iesaistītas Garantijas bērniem procesā, būtu arī jāiekļauj gan sabiedriskas, gan bezpeļņas organizācijas, kas sniedz atbalsta pakalpojumus, kā arī ar pakalpojumu jomām saistītie sociālie partneri, lai nodrošinātu pienācīgus darba nosacījumus un piekļuvi augstākās kvalitātes pakalpojumiem bērniem.

5.8. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu par **piemērotu resursu un pilnvaru nodrošināšanu Garantijas bērniem valstu koordinatoriem, kuri koordinēs un pārraudzīs ieteikuma īstenošanu**. Būtiski svarīga būs efektīva sistēma, lai ieviestu **starpvaldību koordinācijas mehānismus** (valsts un zemākos līmeņos) nolūkā pilnveidot, īstenot un pārraudzīt bērnu labjutību un samazināt bērnu nabadzību un sociālo atstumtību. Ir jānodrošina, ka integrētas pieejas valsts līmenī izpaužas kā integrētas pieejas reģionālā un vietējā līmenī un ka efektīvi mehānismi starp tām nodrošina sinerģiju. Visiem attiecīgajiem rādītājiem būtu jābūt sadalītiem vietējā līmenī, ja iespējams, lai sniegtu skaidrāku priekšstatu par teritoriālajām atšķirībām un labāk plānotu un pārraudzītu ieteikuma īstenošanu.

5.9. Covid-19 pandēmija ir atklājusi iepriekš pastāvošus sarežģījumus un neatliekamās vajadzības daudzām ģimenēm, kuras ir nestabilā situācijā un visvairāk varētu izjust pandēmijas radītās ilgtermiņa sekas ekonomikā, izglītībā, veselībā un labjutībā. Ir palielinājušās koordinācijas nepilnības starp sistēmām un tās trūkums. Arvien sliktāki ekonomiskie un sociālie apstākļi ir palielinājuši risku, ka bērni tiks atstāti novārtā. Izglītības iestāžu slēgšana ir radījusi ievērojamas grūtības daudziem vecākiem un aprūpētājiem. Klātienesamība palielināja mācību pārtraukšanas risku bērniem no marginalizētām grupām un ļoti sarežģīja situāciju bērniem ar invaliditāti, jo īpaši bērniem ar mācīšanās traucējumiem. Ir būtiski svarīgi, lai **skolas vide katram bērnam sniegtu vienādas iespējas un vajadzības gadījumā arī īpašu atbalstu**.

5.10. Ģimenes pakalpojumi var būt ļoti nozīmīgi, lai palīdzētu ģimenēm šo situāciju pārvarēt ⁽¹⁵⁾. Atbalsts ģimenēm to pamatpienākumos ietver atšķirību novēršanu izglītībā, apmācībā, sociālajā iekļaušanā, bērnu audzināšanas prasmēs, psiholoģiskajā labjutībā, piekļuvē pakalpojumiem, nodarbinātībā un ienākumos, tajā pašā laikā arī neaprobežojoties ar sociālo politiku. Tāpēc EESK atkārtoti aicina izstrādāt *Care Deal for Europe*, **kas nodrošinātu kvalitatīvākus pakalpojumus visiem visā dzīves ciklā** ⁽¹⁶⁾. Bērnu veselība un labjutība ir atkarīga no universālas 21. gadsimta ģimenes politikas, kurā bērni tiek uztverti vienlīdzīgi neatkarīgi no ģimenes situācijas.

⁽¹³⁾ Šo rādītāju paredzēts aizstāt ar smagas materiālās nenodrošinātības un sociālās atstumtības (SMSD) rādītāju.

⁽¹⁴⁾ Komisijas Ieteikums 2013/112/ES (2013. gada 20. februāris) "Ieguldījums bērnos: nabadzības apburtā loka pārtraukšana" (OV L 59, 2.3.2013., 5. lpp.).

⁽¹⁵⁾ ESAO, *Looking beyond COVID-19: Strengthening family support services across the OECD*.

⁽¹⁶⁾ OV C 220, 9.6.2021., 13. lpp.

5.11. Sociālais dialogs ir svarīgs praktisku instrumentu veidošanā, lai bērnu aprūpi padarītu pieejamāku un cenas ziņā pieņemamāku, piemēram, ar koplīgumiem izveidojot kopīgus fondus, lai atbalstītu bērnu aprūpes projektus, kuros risinātas konkrētas strādājošu vecāku vajadzības konkrētās jomās, piemēram, slimu bērnu un bērnu ar invaliditāti aprūpē un aprūpē ārpus standarta darba laika. Tādēļ ir ļoti svarīgi ņemt vērā sociālo partneru kopīgo paziņojumu, kurā norādīts, ka **bērnu pēcskolas un brīvdienu aprūpes iespēju trūkums Eiropā ir būtisks šķērslis pilna laika apmaksātam darbam vecākiem, kuriem ir skolas vecuma bērni**. Ļoti svarīga ir sadarbība starp iestādēm, kas nodrošina aprūpi visas dienas garumā, un sociālo un kultūras jomu, piemēram, sporta klubiem, mūzikas skolām un kultūras iniciatīvām. Fiziskās aktivitātes un kultūras izglītība būtiski veicina bērnu fizisko, sociālo, emocionālo un kultūras attīstību.

Briselē, 2021. gada 7. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG
